

УДК 330.322:338.4

CRITERIA FOR THE FEASIBILITY OF INVESTING IN THE PRODUCTION OF NEW GOODS FOR THE PERSPECTIVE OF MODERNIZATION OF THE ECONOMY**КРИТЕРІЙ ДОЦІЛЬНОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ У ВИРОБНИЦТВО НОВИХ ТОВАРІВ З ПЕРСПЕКТИВОЮ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ****Soliar V.V. / Соляр В.В.***s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-2093-6303

Radchenko L.P. / Радченко Л.П.*s.e.s., as.prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-2647-9166

Sahetgylydov N. / Сахетгилидзов Н.*H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,**Kharkiv, Alchevskyyh 29, 61002**Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,**м. Харків, Алчевських 29, 61002*

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність використання ключових показників оцінки ефективності інвестиційних проєктів з виробництва нової продукції, їх послідовності та взаємозв'язку. В основній частині дослідження доведено, що застосування методології оцінки інвестиційної привабливості на основі збалансованої системи показників дозволяє виявляти вузлові інвестиційні проблеми розвитку економіки та визначати пріоритети інвестиційної політики в аспекті підвищення інвестиційної привабливості як ресурсної основи модернізації економіки. Зроблено висновок про активізацію механізму інвестиційної індукції за рахунок зростання інвестиційної привабливості та інвестиційної активності галузей господарства.

Ключові слова: новий продукт, інвестиції, модернізація економіки, ефективність інвестиційного проєкту, дисконт, амортизація, інвестиційна індукція.

Abstract. The article substantiates the expediency of using key indicators for assessing the effectiveness of investment projects for the production of new products, their sequence and interrelationship. In the main part of the research, it is proved that the application of the methodology of assessment of investment attractiveness based on a balanced system of indicators allows identifying key investment problems of economic development and determining the priorities of investment policy in the aspect of increasing investment attractiveness as a resource basis for the modernization of the economy. It is concluded that the mechanism of investment induction is activated due to the growth of investment attractiveness and investment activity of the economic sectors.

Keywords: new product, investment, modernization of the economy, efficiency of the investment project, discount, depreciation, investment induction.

Вступ.

Рівновага між попитом і пропозицією є свідченням збалансованої структури виробництва як окремих товарів і послуг, так і окремих галузей та господарства в цілому. Порушення цього балансу в умовах конкуренції викликає зміни рівня цін та забезпечує міжгалузевий потік капіталу і зміну структури виробництва в бік його рівноваги. Цей процес є безперервним і в ідеальному ринковому середовищі має відбуватися майже автоматично. Але навіть для найбільш розвинених країн характерні такі дисбаланси, що

потребують державного втручання на довгострокову перспективу. Для країн з наздоганяючою економікою, де ринкові принципи ще не усталені, державна регуляторна політика (промислова, тарифна, фінансово-кредитна, податкова) є дуже важливою і передбачає використання чітких механізмів її реалізації, деталізації, безперервного вдосконалення, забезпечення адекватного реагування на зміни економічної ситуації в країні.

Звісно, регулятивний вплив держави має базуватися не лише на знанні методів, напрямів, механізмів регулювання, а переважно на інвестиційних ресурсах та їх ефективному використанні. Саме відсутність інвестицій, на наш погляд, а також неефективне використання вже здійснених капіталовкладень, відсутність чітко визначених пріоритетів інвестиційної політики гальмують позитивні структурні зміни.

Основний текст.

Підхід до визначення галузевої структури або, точніше, до визначення обсягів окремих галузей і підгалузей, порівняння виробничих і економічних потреб та можливостей, можна розглядати як метод, який може бути використаний при створенні нової галузі або її радикальної перебудови. Реструктуризацію в цілому (на рівні всіх галузей економіки) і промисловості зокрема можна розглядати як результат процесу одночасного створення нових товарів і послуг (або збільшення вже вироблених) і одночасно припинення виробництва окремих товарів і послуг, які не користуються попитом та не реалізуються на внутрішньому і зовнішньому ринках або їх виробництво потребує значних витрат на імпорт. Тому оцінка ефективності структурної перебудови є досить складним завданням саме через множинність проявів цього процесу, їх різноманітність та неузгодженість окремих заходів у часі. Неможливо безпосередньо розрахувати ефективність структурної перебудови та застосувати її в одному заході.

Ефект структурних змін може проявлятися у скороченні імпорту та заміні його власною продукцією, у переході до виробництва нової продукції, яка буде інтегрувати експорт. Освоєння випуску нової конкурентоспроможної продукції створює можливість підвищення експортного потенціалу, що, у свою чергу, збільшує валютні надходження, посилює економічну стабільність, скорочує потреби в зовнішніх кредитах і зміцнює позиції України в світі.

Економічний вплив зміни структури економіки може відобразитися у збільшенні виробництва товарів і послуг, ВВП, прибутку, валютних надходжень, а також економії матеріальних і трудових ресурсів. При цьому наслідки структурних змін можуть не лише охоплювати сферу виробництва, а й поширюватися на сферу споживання залежно від призначення вироблених товарів. Тому для споживчих товарів, крім сфери виробництва, ефекти можуть спостерігатися у зміні покриття реального попиту населення, у впливі на індекс споживчих цін.

Говорячи про структурну перебудову, необхідно в першу чергу розставити пріоритети, тобто обрати найважливіший зв'язок, - той, який дозволить зрушити процес у потрібному напрямі і швидко отримати результат. Важливо визначити методологічні підходи до оцінки ефективності модернізації

економіки.

Перше, що варто відзначити, кожна окрема подія (проект тощо) розраховується окремо. По-друге, переважна більшість заходів, спрямованих на зміну обсягів галузі (навіть у разі простого закриття компанії), вимагають капіталу і тому оцінка структурних заходів буде обмежуватися розрахунком ефективності інвестицій, порівнянням їх з результатами (економічними, соціальними). По-третє: певні заходи (інвестиції) у конкретну галузь не будуть розглядатися як структурні змінні та не будуть враховані при спробі реструктуризації сектору в цілому. Труднощі у визначенні кінцевих результатів реструктуризації промисловості загалом виникають при застосуванні подібних заходів до компаній різної форми власності, а також при використанні різних джерел фінансування (особливо при залученні вітчизняних та іноземних інвестицій).

Дослідження методичних підходів (принципів) визначення ефективності індивідуальних інвестиційних планів, пов'язаних зі змінами у виробництві товарів чи послуг у галузях показує, що рентабельність базується на порівнянні прибутку та інвестицій і використанні показників, отриманих на цій основі [1]. Інвестиційний план, пов'язаний зі структурними змінами, часто має не лише економічні, а й соціальні наслідки. Як правило, такі заходи впливають на рівень зайнятості населення в регіоні, стан довкілля, рівень задоволеності попиту на споживчі товари, охорону здоров'я та ін. Не всі соціальні наслідки можна кількісно оцінити, розрахувати та додати (або відняти) до економічного результату.

Зупинимося більш детально на визначенні ефективності виробництва нової продукції, а також на заміщенні імпорту. Оцінку доцільності інвестування у виробництво нових товарів слід починати з виявлення їх потреби, виходячи з реального попиту сьогодні та в майбутньому. Далі потрібно продумати забезпечення власного виробництва сировиною, обладнанням, способами доставки. Також вивчаються потенційні споживачі та потенційні транспортні потоки.

Одним із найважливіших завдань є встановлення межі ціни майбутньої продукції (виходячи з її виробничої собівартості та ціни аналогічної вітчизняної чи імпоротної продукції й ефективності її заміни споживачем), як основи для розрахунку прибутку. Не менш важливою є проблема визначення інвестором очікуваної (необхідної) норми прибутку. Потім розраховується початкова інвестиція, фактична вартість проекту, яка включає вартість нового обладнання, транспортування, пакування, монтажу тощо. У разі, якщо виробництво базується на реструктуризації існуючого бізнесу, загальна сума капітальних витрат може бути зменшена на суму виручки від реалізації зношеного обладнання. У світовій практиці податкові пільги застосовуються також для інвестицій та продажу старого обладнання у разі збиткового продажу [2, С.126-127].

Критерієм ефективності є порівняння річної суми чистого прибутку та відрахувань на амортизацію, які вважаються джерелом власного капіталу, з інвестиціями. У цьому випадку за методом дисконту розраховується поточна

вартість майбутніх грошових потоків, що враховує зміни вартості грошей у часі. Ставка дисконту — це відсоткова ставка або відсоток доходу, який очікує інвестор, щоб повернути у майбутньому вкладені кошти. Ставка дисконту враховує рівень ризику та вплив часу. Ризик проекту збільшується у міру збільшення подальших грошових надходжень, зростання ставок за кредитами та інфляції. Поточна вартість майбутнього доходу зменшується зі збільшенням періоду часу та ставки дисконтування.

Для оцінки доцільності інвестицій розраховується декілька показників. Визначення періоду амортизації - кількості років, необхідних для покриття всіх витрат інвестиційного плану. Для цього порівнюється загальна сума початкових інвестицій з теперішньою вартістю майбутніх грошових потоків і визначається, як теперішня вартість грошових потоків за окремі роки і дорівнює початковим інвестиціям. Цей час порівнюється з періодом амортизації, обраним інвестором, і на основі цього порівняння оцінюється прийняття проекту.

Кілька інших коефіцієнтів можна розрахувати на основі порівняння між грошовими потоками та початковими інвестиціями. Наприклад, визначити різницю між сумою теперішньої вартості грошових потоків і початковими інвестиціями: чистою теперішньою вартістю проекту або додатковим чистим прибутком. Якщо ця різниця додатна, тобто чиста теперішня вартість доступна, це означає, що загальний кінцевий прибуток (грошовий потік) перевищує необхідну суму для повернення інвестицій, проект вважається прийнятним.

Можна також розрахувати відношення суми теперішньої вартості майбутніх грошових потоків до початкового коефіцієнта прибутку від інвестицій. Коли коефіцієнт рентабельності більше одиниці, це також на користь проекту. Аналіз також використовує внутрішню норму прибутку, яка визначається рівнем ставки дисконтування, за якого поточна вартість грошових потоків за обраний період окупності інвестиції дорівнює початковій інвестиції, або чиста приведена вартість (додатковий чистий прибуток) дорівнює нулю.

Якщо внутрішня норма прибутку вища за граничну процентну ставку, розраховану компанією на основі вартості фінансування та ризику проекту, проект затверджується. Висновок про рівень прибутковості (внутрішньої норми прибутковості) можна вважати прийнятним не лише в тому випадку, якщо він перевищує граничну відсоткову ставку, а й тоді, коли її рівень є реальний з точки зору можливості реінвестування грошових потоків за цією процентною ставкою.

Якщо інвестиція спрямована не на нове самостійне виробництво, а на розширення існуючого, то для оцінки доцільності інвестиції використовується додатковий грошовий потік, тобто збільшення грошових потоків, які будуть зібрані після виконання робіт. Додаткові грошові потоки порівнюються з первісними інвестиціями та встановлюються ті самі коефіцієнти, що й тоді, коли зазвичай використовуються грошові потоки.

Аналізуючи методи оцінки ефективності інвестицій, що використовуються в ринковій економіці, необхідно звернути увагу на деякі її принципи. Перш за все, це метод дисконтування майбутніх доходів та інвестицій, який враховує

зміни їх вартості залежно від року надходження (інвестування). Особливістю світової практики є використання грошових потоків, що враховує не лише прибуток, а й зменшення амортизації. Такий підхід може бути доречним, але він вимагає законодавчого рішення щодо розширення прав компаній на створення та використання амортизаційних фондів, що має бути реалізовано в процесі реформування системи [3].

Таким чином, доцільність виробництва нової продукції, аналогічної імпортній або вітчизняній, можна визначити оцінкою ефективності виробництва такої продукції за такого рівня ціни, що є прийнятною для споживача (виходячи з цін на аналогічну продукцію та економічної результативності споживання). Отже, виробництво та використання нових товарів (продукції) є доцільним, коли розрахунковий період окупності інвестицій не перевищує прийнятий інвестором строк, індекс прибутковості більший за одиницю, різниця між сумами дисконтованих річних чистих прибутків (грошових потоків) і капітальних витрат (інвестицій) буде додатна (>0), а внутрішня ставка прибутковості вища за граничну.

Оцінку того, наскільки діючі фінансові механізми спроможні вплинути на модернізацію економіки України, можемо провести, проаналізувавши структуру інвестицій. Інвестиції в основний та оборотний капітал в Україні у % до ВВП з 2016 року мають виражену тенденцію до зниження, скоротившись за цей період понад як удвічі – з 21,7% у 2016 р. до 7,5% у 2020 р. У 2021 році в умовах посткризової активізації економіки після завершення гострої фази кризи COVID-19 інвестиції дещо зросли (до 10,1% ВВП), проте залишаються понад як удвічі нижчими, ніж в інших країнах Центральної та Східної Європи, що розвиваються (25-30% ВВП) [4].

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у станом на кінець 2021 р. склали 508 217,0 млн. грн., на 10,8% більше порівняно з попереднім періодом. Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, залишаються: промисловість – 35,5 відс., обов'язкове соціальне страхування – 12,3 %, сільське, лісове та рибне господарство – 10,0%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,2 %, будівництво – 7,8 %, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,9%, інформація та телекомунікації – 4,4 %, державне управління й оборона; операції з нерухомим майном – 3,9 %. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у цей період освоєно 68,6 % капіталовкладень [5].

Значні обсяги інвестицій у базові галузі промисловості у порівнянні з незначними інвестиціями у сферу послуг свідчать про неефективність діючих механізмів перерозподілу ресурсів. З іншого боку необхідно відзначити зростання інвестицій у сферу послуг з року в рік як позитивне явище з точки зору виконання завдань структурної перебудови економіки.

Висновки.

На основі проведеного дослідження можна запропонувати наступні етапи

та послідовність їх застосування в процесі оцінки ефективності проекту, пов'язаного з виробництвом нової продукції:

- визначення потреби в товарах, виходячи з попиту сьогодні і в майбутньому;
- встановлення рівня наявності та доступності сировини, матеріалів, обладнання, нових технологій для виробництва нових видів товарів, а також наявності трудових ресурсів;
- визначення верхньої межі ціни на новий продукт;
- розрахунок собівартості виробничого проекту, термінів виробництва, розподіл витрат по роках та прийняття терміну амортизації;
- визначення поточних витрат на виробництво нових товарів, обсягів продажів за рік, реалізації проекту та майбутніх річних прибутків (доходів);
- визначення ставки дисконту для кожного року проекту, виходячи з прогнозу інфляції, очікуваної від інвестора норми прибутку, ступеня ризику;
- визначення коефіцієнтів прибутку інвестицій (проекту): рентабельність, внутрішня норма прибутку.
- остаточна оцінка доцільності виробництва нових видів товарів.

Оцінка ефективності інвестиційних планів дозволяє обирати найбільш зручні проекти, виходячи з інтересів окремих інвесторів, але не завжди дозволяє оцінити вплив проекту на галузі суміжних сфер, та на профільну галузь. Для оцінки узагальнених ефектів змін у структурі галузі як на рівні окремого виду діяльності, так і на рівні галузі в цілому, можна використовувати декілька показників. Перш за все, це поліпшення балансу між виробництвом і споживанням, задоволення платоспроможної політики, підвищення продуктивності праці, покращення економічних результатів - збільшення прибутку, підвищення рентабельності, зменшення кількості збиткових підприємств. Свідченням позитивних структурних змін може бути зміна структури галузі в бік збільшення частки кінцевого продукту. Позитивним наслідком є також розвиток експортного потенціалу, в основному завдяки високотехнологічній продукції, наукоємності та водночас скорочення імпорту за рахунок зменшення надходжень від продажу паливно-енергетичних ресурсів (в результаті використання технологій та енергозберігаючої продукції з нижчими витратами на електроенергію).

Вирішення завдання підвищення інвестиційної привабливості та визначення пріоритетних напрямів інвестування спрямоване на підвищення інвестиційної привабливості ключових точок інвестиційного зростання та модернізацію економіки в рамках реструктуризації.

Література:

1. Лист ДФС України від 26.05.2017 №13539/7/99-99-15-02-01-17 "Про набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2017 року № 191" URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/print-72144.html>

2. Соляр В.В., Ломейко Ю.А. Фіскальне середовище діяльності підприємств в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». 2017. Вип. 17 С. 116-129.

3. Постанова Верховної Ради України «Про План законодавчого забезпечення реформ в Україні» від 4 червня 2015 року N 509-VIII. Ліга закон. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t150509?an=8&ed=2015_06_04

4. Щодо стану інвестиційних процесів в економіці України та шляхів їх активізації. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protseviv.html

5. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA>

References:

1. Letter of the SFS of Ukraine 13539 / 7 / 99-99-15-02-01-17 "On entry into force of the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 29, 2017 №191" (May, 26, 2017) URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/print-72144.html> [in Ukrainian].

2. Soliar, V.V., Lomeiko, Yu.A. (2017), Fiscal environment of enterprises in Ukraine. Collection of scientific works of Kharkiv National Pedagogical University named after GS Frying pans "Economy", 17, 116-129 [in Ukrainian].

3. Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Plan for Legislative Support of Reforms in Ukraine" dated June 4, 2015 N 509-VIII. The league is the law

4. Regarding the state of investment processes in the economy of Ukraine and ways of their activation. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/503439_shchodo_stanu_investitsiynih_protseviv.html [in Ukrainian].

5. The state of investment activity in Ukraine. Ministry of Economy of Ukraine. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA> [in Ukrainian].

*Стаття підготовлена в рамках наукової теми кафедри 0122U201101
«Соціально-економічні умови та інноваційні чинники забезпечення
економічного зростання національної економіки»*

Стаття відправлена: 17.10.2023 г.

© Соляр В.В.